

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ

УДК 339.542.26

*Андрійчук В.Г., доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри світового господарства і міжнародної
економічної інтеграції Українського державного університету фінансів
та міжнародної торгівлі (УДУФМТ), Заслужений діяч науки і техніки України,
академік Академії наук Вищої школи України*
*Іванов Є.І., аспірант кафедри світового господарства
і міжнародної економічної інтеграції УДУФМТ*

ВПЛИВ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС НА МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ І ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ РЕЖИМ СТОРІН

Анотація. Підписання угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з Євросоюзом як одним з найбільших економічних партнерів відкриває для України значні перспективи активізації міжнародної торгівлі та залучення в систему глобальних торговельних потоків на якісно новому рівні. Водночас відкриття власних митних кордонів, а також імовірні складнощі в переході на європейські стандарти якості зумовлюють наявність значних викликів для вітчизняної економіки щодо повноцінного використання нею всіх переваг досягнутих домовленостей і захисту національних економічних інтересів.

У статті розглянуто особливості тарифної та нетарифної лібералізації зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС відповідно до положень угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі. Проаналізовано вплив даної лібералізації на зовнішньоторговельний режим сторін. Окреслено вплив від укладання угоди про ЗВТ+ на обмеження можливостей застосування Україною інструменту зв'язаних тарифів СОТ щодо захисту національних інтересів.

Ключові слова: Угода про асоціацію між Україною та ЄС, поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі, тарифна лібералізація, тарифний індекс обмеження торгівлі, загальний індекс обмеження торгівлі, тарифна квота, нетарифні бар'єри у торгівлі, зв'язаний тариф, «тарифні води».

Постановка проблеми. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, включно з угодою про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ+) як її складовою, безперечно є найбільш масштабним пакетом домовленостей за часи незалежності нашої держави. Економічна частина угоди охоплює всі найважливіші сфери та галузі вітчизняного господарства, засвідчуючи прагнення сторін не лише перевести співпрацю на якісно новий рівень, але й суттєво наблизити економічну систему України до відповідної системи країн Євросоюзу на основі взаємної лібералізації, яка, в першу чергу, безумовно стосується ключової складової міжнародних економічних відносин – міжнародної торгівлі.

Не викликає сумніву, що підписання та ратифікація цієї Угоди є тільки початком ново-

го етапу співпраці між Україною та ЄС, в той час як про реальний вплив досягнутих домовленостей можна буде говорити лише в разі їх імплементації. Але вже зараз можна детально аналізувати вичерпний графік взаємної тарифної лібералізації сторін і, застосовуючи певний економіко-математичний інструментарій, прогнозувати вплив цієї лібералізації на трансформацію зовнішньоторговельного режиму України.

Мета дослідження – проаналізувати особливості тарифної та нетарифної лібералізації між Україною та ЄС, передбаченої угодою про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі, та пов'язані з цим трансформації зовнішньоторговельного режиму сторін; окреслити вплив від укладання зазначеної угоди на обмеження можливостей застосування Україною інструментарію зв'язаних тарифів відповідно до домовленостей в рамках СОТ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей та визначенню наслідків для вітчизняної економіки від імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС присвячені як праці низки провідних науково-дослідних інститутів [1; 2; 3; 4], так і визнаних вітчизняних учених-економістів, зокрема В.М.Гейця [5], І.Бураковського [6], О.Шниркова [7] та ін. Однак проблеми трансформації митно-тарифного регулювання сторін та конкретизація пов'язаних з цим змін зовнішньоторговельного режиму, на наш погляд, ще недостатньо висвітлені у вітчизняній науковій літературі, що зумовлює необхідність подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Взаємна лібералізація зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС визначається положеннями Частини IV Угоди про асоціацію «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею». Дані положення передбачають зменшення або обнуління впродовж перехідного періоду максимум у 10 років ставок ввізного мита на товари, країнами походження яких є сторони досягнутих домовленостей, відповідно до встановлених у Додатку I-A Угоди графіків. Лібералізація охоплює понад 97% тарифних ліній, за якими здійснюється близько 95% двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС. При цьому, як засвідчують дані таблиці 1, угода про ЗВТ+ передбачає асиметричну тарифну лібералізацію зі сторони ЄС на користь України.

Таблиця 1

Динаміка лібералізації зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС відповідно до положень поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі

Товарні групи	Середньоарифметичні ставки імпортного мита, %					
	Базові ставки		З моменту набуття чинності угоди		По закінченні 10-річного перехідного періоду	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
За всією номенклатурою	4,95	7,60	2,42	0,50	0,32	0,05
Продовольчі товари (групи HS ¹ 01-24)	9,24	19,80	6,77	0,60	1,38	0,24
Непродовольчі товари (групи HS 25-97)	3,67	3,90	1,12	0,50	0,00	0,00

Примітка: Угодою про асоціацію передбачено перехід України з УКТЗЕД на європейську гармонізовану систему опису і кодування товарів (HS) з метою уникнення розходжень в митному оподаткуванні.

Джерело: [8].

З моменту набуття чинності угоди про ЗВТ+ середньоарифметична ставка ввізного мита в ЄС скоротиться на 7,1 відсоткових пункти – з 7,6% до 0,5%, в той час як ставка ввізного мита

України зменшиться всього на 2,53 відсоткових пункти – з 4,95% до 2,42%. Особливо радикальними стануть поступки зі сторони ЄС у сфері сільгосппродукції – зниження середнього рівня мита на 19,2 в.п. – з 19,8% до 0,6%.

Однак варто зазначити, що самі середньоарифметичні ставки тарифу лише в загальних рисах відображають рівень торговельних обмежень між сторонами, оскільки не враховують фактичну структуру імпорту. Показником, що здатен об'єктивніше відтворювати рівень торговельного захисту, є тарифний індекс обмеження торгівлі [9, с. 180], який розраховується шляхом зважування тарифних ставок та їх адвалерних еквівалентів не лише на величину імпорту, але й на еластичність попиту на нього за відповідними тарифними лініями:

$$TTRI = \frac{\sum m_i \varepsilon_i t_i}{\sum m_i \varepsilon_i} \times 100\%, \quad (1)$$

де:

TTRI – tariff trade restrictiveness index (тарифний індекс обмеження торгівлі);

m_i – обсяг імпорту *i*-того товару;

ε_i – еластичність попиту *i*-того товару;

t_i – виражена десятковим дробом тарифна ставка, встановлена на імпорт *i*-того товару.

Використання точкової еластичності попиту вказує, наскільки відсотків зміниться обсяг попиту на імпортований товар за окремою тарифною лінією при зміні ціни на 1%, й обчислюється таким чином:

$$\varepsilon_i = \frac{p_i}{q_i} \times \frac{\Delta q_i}{\Delta p_i} = \frac{\Delta q_i / q_i}{\Delta p_i / p_i}, \quad (2)$$

де:

p_i – ціна *i*-того товару;

q_i – обсяг попиту на *i*-тий товар.

Зважування тарифних ставок зокрема на еластичність дозволяє відображати дійсний рівень їх обмежуючого впливу, здатність виступати бар'єрами щодо відповідного імпорту. Адже, якщо попит на імпортований товар є еластичним (підвищення ціни на 1% у зв'язку з введенням мит призводить до зменшення обсягів його ввезення з-за кордону більше, ніж на 1%; $\varepsilon > 1$), то навіть незначні бар'єри в зовнішній торгівлі цим товаром можуть мати суттєвий протекціоністський вплив. І навпаки, при нееластичності попиту (підвищення ціни на 1% внаслідок застосування відповідних заходів призводить до зменшення імпорту менше, ніж на 1%; $0 < \varepsilon < 1$) спостерігається певний рівень імпортозалежності, внаслідок чого навіть високі ввізні мита не матимуть значного впливу на обмеження обсягів закупівлі товару за кордоном.

Для розрахунку тарифних індексів обмеження торгівлі між Україною та ЄС відповідно нинішнього рівня і умов Угоди про ЗВТ+ використано показники еластичності попиту на імпорт, визначені фахівцями Світового банку (СБ) у червні 2012 р. [10] щодо 166 країн світу (в тому числі й України та країн ЄС) для товарних позицій за шестизначними кодами гармонізованої системи опису і кодування товарів (HS6). Обсяги імпорту сторін у 2012р. за відповідними шестизначними кодами одержані на основі використання ресурсу «World Integrated Trade Solutions» [11], розробленого спільними зусиллями фахівців СБ, ЮНКТАД і СОТ. Тарифні ставки взято відповідно до графіків тарифної лібералізації між Україною та ЄС, встановлених у Додатку I-A Угоди про асоціацію [12]. Адвалерні еквіваленти специфічних та комбінованих ставок ввізного мита встановлено відповідно до даних, розрахованих фахівцями Міжнародного торговельного центру [13].

Алгоритм розрахунку тарифних індексів обмеження торгівлі України та ЄС наведено на прикладі лібералізації імпорту з ЄС в Україну продукції товарної групи 04 «Молоко та молочні продукти; яйця птахів; натуральний мед» (табл. 2).

Алгоритм розрахунку індексів обмеження торгівлі на прикладі лібералізації імпорту з ЄС в Україну продукції товарної групи 04 «Молоко та молочні продукти; яйця птахів; натуральний мед»

Код товарних позицій згідно HS	Імпорт у 2012 р. (m_i), тис. дол. США	Еластичність імпорту (ε_i)	Тарифні ставки (t_i) ¹ , виражені десятковим дробом			$m_i \varepsilon_i t_i$			$m_i \varepsilon_i$
			Базові	З м. н. ч. ²	П. з. п. п. ³	Базові	З м. н. ч. ¹	П. з. п. п. ²	
040110	21,214	11,7018	0,10	0,10	0,00	24,824	24,824	0,000	2,482
040120	77,056	2,2083	0,10	0,10	0,00	17,016	17,016	0,000	1,702
040221	4624,094	6,1394	0,10	0,10	0,08	2838,938	2838,938	2271,151	283,894
040229	1215,069	35,1119	0,10	0,10	0,00	4266,334	4266,334	0,000	426,633
040310	1257,034	1,4922	0,10	0,10	0,02	187,579	187,579	40,641	18,758
040390	245,111	0,5519	0,10	0,10	0,01	13,529	13,529	2,330	1,353
040490	251,702	9,9422	0,10	0,10	0,04	250,248	250,248	100,099	25,025
040510	5180,810	0,6716	0,10	0,10	0,04	347,945	347,945	153,096	34,795
040630	4650,846	0,6351	0,10	0,10	0,04	295,360	295,360	110,760	29,536
040690	44147,248	1,4336	0,10	0,10	0,00	6329,038	6329,038	0,000	632,904
040811	8,660	2,5289	0,10	0,10	0,04	2,190	2,190	0,876	0,219
040900	186,454	0,9492	0,13	0,13	0,00	23,008	23,008	0,000	1,770
041000	0,000	6,0485	0,20	0,20	0,00	0,000	0,000	0,000	0,000
Всього (Σ)	-	-	-	-	-	14596,011	14596,011	2678,953	1459,070
TTRI «04»	-	-	-	-	-	10,00	10,00	1,84	-

Примітки: 1. Відповідно до графіку тарифної лібералізації підписаної Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

2. З.м.н.ч. – з моменту набуття чинності Угоди.

3. П.з.п.п. – по закінченні перехідного періоду.

Укладено та розраховано авторами. Джерела: [10]; [11]; [12]; [13].

Згідно розрахованих даних, наведених у таблиці 2, Україна зменшуватиме тарифні ставки на імпорт молочної продукції поступово, залишаючи мита на окремі товарні позиції навіть після закінчення перехідного періоду, що знаходить своє втілення у зменшенні тарифного індексу обмеження торгівлі з 10% на початку перехідного періоду до 1,84% по його закінченні.

Аналогічні розрахунки за вищенаведеною методикою було здійснено також за всіма товарними групами HS, за винятком груп 71 «Дорогоцінні метали», 93 «Зброя та боєприпаси» і 97 «Твори мистецтва та антикваріат». Їх результати наведено в таблиці 3.

Динаміка зміни тарифних індексів обмеження торгівлі України та ЄС відповідно до положень поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі

Товарні групи	Тарифні індекси обмеження торгівлі, %					
	Відповідно до базових тарифних ставок		З моменту набуття чинності угоди		По закінченні 10-річного перехідного періоду	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
За всією номенклатурою	4,01	4,71	2,42	3,65	0,46	3,48
Продовольчі товари (групи HS 01-24)	7,03	19,44	6,19	15,64	3,50	15,56
Непродовольчі товари (групи HS 25-96)	3,56	0,71	1,86	0,20	0,00	0,00

Укладено та розраховано авторами. Джерела: [10]; [11]; [12]; [13].

Дані таблиці 3 засвідчують, що в дійсності процес тарифної лібералізації зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС відбуватиметься симетрично з постійним переважанням рівня захисту зі сторони європейських партнерів. Так, тарифний індекс обмеження торгівлі відповідно до базових ставок за всією товарною номенклатурою становить 4,01% для України і 4,71% для ЄС. З моменту набуття чинності Угоди цей рівень становитиме відповідно 2,42% і 3,65%, а по закінченні перехідного періоду торговельний захист для країн ЄС становитиме 3,48% проти 0,46% для України. Особливі диспропорції залишатимуться у сфері протекціонізму щодо сільгосппродукції: навіть по закінченні перехідного періоду реальний рівень торговельного захисту цієї групи товарів для країн ЄС складатиме 15,56%, тоді як в Україні – 3,5%.

Це зумовлюється передусім тим, що обнуління Євросоюзом своїх тарифних ставок за багатьма видами сільгосппродукції здійснюватиметься лише в рамках тарифних квот. Адже сільськогосподарська політика ЄС базується на принципі комунітарної преференції [14, с. 53], яка полягає в тому, що внутрішній попит на продовольчу продукцію повинен бути задоволений передусім пропозицією внутрішніх європейських виробників.

Відповідно, положенням Угоди про ЗВТ+ країни ЄС встановлюють тарифні квоти на 339 тарифних лініях сільськогосподарських товарів [15, с. 106-107], що складає 15% від їх кількості за HS. Зокрема, йдеться про м'ясо свійських тварин і птиці, молочну продукцію, зернові, цукор, фруктовий сік тощо, які є чутливими для ЄС і зазвичай вилучаються з режиму лібералізації при укладенні подібних угод та підпадають під загальний режим оподаткування при митному оформленні.

При цьому слід зазначити, що експорт вітчизняної сільгосппродукції до країн ЄС характеризується значною вузькістю свого асортименту: частка м'якої пшениці та кукурудзи (тобто двох з понад 2200 тарифних ліній HS) у загальному експорті продовольства з України до ЄС становить понад 40% [16]. І саме щодо цих тарифних ліній Угодою передбачено обсяги безмитних тарифних квот, які є значно меншими за обсяги експорту в попередній період. Зокрема, Угода про ЗВТ+ передбачає безмитне постачання з України до ЄС 1 млн. т м'якої пшениці на рік при тому, що середньорічний експорт вітчизняної пшениці в Європу в 2006-2010 рр., незважаючи на стягування 19-відсоткового мита в адвалерному еквіваленті (залежно від виду пшениці тариф встановлюється в діапазоні 95-186 євро/т), вже становив 1,3 млн. т, а в 2012 р. – 1,5 млн. т. Для кукурудзи безмитна тарифна квота встановлена лише 400 тис. т

при тому, що в 2012 р. експорт в ЄС склав 1,18 млн. т при тарифі 94 євро/т. До речі, принаймні дещо дивним виглядає надання безмитного ввозу в ЄС з України 20 тис. т на рік при тому, що в 2006-2010 рр. середньорічна кількість експорту вітчизняного м'яса птиці на європейський ринок складала всього лише 0,2 тис. т на рік, і навіть загальний експорт з України цього продукту за зазначений період складав у середньому лише 14 тис. т на рік [17].

Таким чином, порівняно невеликий обсяг безмитних тарифних квот з боку ЄС щодо продукції, яка складає переважну частину всього вітчизняного сільськогосподарського експорту, сприятиме незначному зниженню середніх тарифних ставок на неї в адвалерному еквіваленті. Відтак, скорочення Євросоюзом рівня свого тарифного захисту відбуватиметься здебільшого за рахунок тих митних ставок, які не мають вагомого торговельно-політичного та економічного значення, тоді як ставки на чутливі товари залишатимуться високими, що формує високий рівень показників тарифного індексу обмеження торгівлі з боку ЄС, навіть після закінчення перехідного періоду.

Тому можна стверджувати, що ЄС, на відміну від України, проводить більш виважену тарифну політику, забезпечуючи високий рівень обмеження торговельних потоків та захисту вразливих галузей власної економіки, вдаючись до мінімального (виходячи з порівняння даних, наведених в таблицях 1 і 3) використання відповідного інструментарію.

Необхідно також звернути увагу на вплив тарифної лібералізації, пов'язаної з укладанням Угоди про ЗВТ+, на можливість подальшого підняття Україною тарифів у межах їх зв'язаного рівня відповідно до домовленостей в рамках СОТ. Наразі на рівні, нижчому за зв'язаний, в Україні знаходяться тарифні ставки на 2615 товарних позицій (23,6% від загальної кількості), із них 14,4% – продовольчі, 85,6% – непродовольчі товари [18]. Як наслідок, тоді як середньоарифметичний зв'язаний тариф для України складає 5,84%, відповідна фактично діюча ставка становить 4,95% [19]. Різниця між діючими та зв'язаними тарифами (в міжнародній практиці називається «тарифними водами») забезпечує можливість деякого маневру в реалізації митно-тарифної політики за умов виникнення несприятливих обставин.

Однак додаткові зобов'язання країн в рамках двосторонніх угод про надання преференцій в торгівлі зменшують реальний обсяг «тарифних вод», оскільки вимагають дотримуватися набагато менших (ніж зв'язаних та діючих на момент укладання таких угод) тарифних ставок по відношенню до низки торговельних партнерів. Надзвичайна поширеність угод про ЗВТ у світі на сучасному етапі призвела до того, що реальний простір для маневру у тарифній політиці країн зазвичай є понад два рази меншим порівняно з тим, що надається в межах багатосторонніх домовленостей СОТ (табл. 4).

Таблиця 4

Обсяги «тарифних вод» країн світу за групами відповідно до зв'язаних тарифів та до реального рівня у зв'язку з укладанням двосторонніх угод про преференції в торгівлі у 2012 р.

Групи країн	Обсяг «тарифних вод», відсоткових пунктів	
	Відповідно до зв'язаних тарифів СОТ	Реальний рівень
Розвинені країни	4,7	2,0
Країни Східної Азії	14,6	4,2
Країни Латинської Америки	32,2	15,1
Країни Південної Азії	25,9	16,5
Країни Тропічної Африки	21,8	16,9
Країни з перехідною економікою	5,3	1,5
Країни Близького Сходу і Північної Африки	17,0	7,5

Укладено авторами. Джерело: [20, с. 17].

Як видно з даних таблиці 4, реальний обсяг «тарифних вод» для країн з перехідною економікою є найнижчим серед усіх країн світу і становить 1,5 в.п. порівняно з визначеним в рамках СОТ рівнем у 5,3 в.п. Тому очевидно, що обнуління більшості тарифних ставок в рамках угоди про ЗВТ+ для групи країн, торгівля з якими складає третину зовнішньоторговельного обороту України, практично призведе до нівелювання інструменту зв'язаних тарифів СОТ та гнучкості у здійсненні вітчизняної митно-тарифної політики.

Безперечним здобутком для вітчизняного товаровиробника від зменшення торговельних бар'єрів країнами ЄС відповідно до Угоди про ЗВТ+ стане припинення використання ними практики тарифної ескалації – зростання рівня тарифних ставок у міру зростання ступеня обробки товару. Адже даний інструмент захисту внутрішнього ринку спрямований на гальмування розвитку обробних та високотехнологічних галузей в країнах-торговельних партнерах та стимулює сировинну орієнтацію зовнішнього сектора їх економіки.

Зокрема, відповідно до базових тарифних ставок рівень митного обкладання імпоротної готової продукції в Євросоюзі перевищує рівень ставок мита на сировину в 7,7 рази, тоді як в Україні – лише в 3,2 рази [21]. Набуття чинності Угоди про ЗВТ+ повністю усуває дану диспропорцію, забезпечуючи цілковиту тарифну лібералізацію торгівлі непродовольчою продукцією та залишаючи деякий рівень тарифного захисту з обох сторін якраз щодо торгівлі продовольчою сировиною (м'ясом свійських тварин, молоком, овочами тощо).

Однак необхідно зазначити, що в арсеналі механізмів захисту національних економічних інтересів країн-членів ЄС, за наявними даними [22, с. 9, 12], залишається й значний обсяг нетарифних заходів. Адже ЄС вважається одним із світових центрів використання нетарифного протекціонізму. Частка тарифних ліній, що підпадають під дію хоча б одного нетарифного заходу в ЄС становить 90%, під дію цих заходів потрапляє 86% європейського імпорту, а міжнародну торгівлю однією товарною позицією обмежують в середньому 3,78 нетарифні заходи.

Найбільш поширеними серед них є технічні бар'єри у торгівлі та санітарні і фіто-санітарні заходи. Звідси, для виробників багатьох видів продукції на сучасному етапі проблема полягає не стільки у вкрай обмежених обсягах річних квот, скільки у неспроможності виконати вимоги щодо якості та безпечності продукції для отримання дозволів на експорт в Європейський Союз.

Серед вітчизняної промислової продукції європейським стандартам відповідає сировинна й напівфабрикатна продукція, оскільки Україна експортує до ЄС 43% свого антрациту, 42% чавуну, 39% феросплавів і 20% сталевого прокату [16]. Однак, режим торгівлі цими товарами між сторонами вже значною мірою лібералізований (середньоарифметична ставка на ввіз у ЄС чорних металів і виробів з них становить 1,1%), тому подальше обнуління ставок не призведе до значного зростання вітчизняного експорту даної продукції на європейські ринки.

Що стосується продукції сільського господарства, то дозвіл на експорт від ветеринарних служб ЄС спромоглися отримати вітчизняні виробники продукції птахівництва – м'яса птиці та яєчного порошку. Тоді як виробники свинини, баранини, м'яса великої рогатої худоби та молочних продуктів поки що не завершили процедур сертифікації своїх виробництв для експорту в ЄС.

Загалом на шляху до запровадження європейських норм і практик виробництва станом на початок 2014 р. Україною прийнято 1427 з понад 5000 технічних стандартів ЄС щодо якості продукції, ще 386 перебувають на різних стадіях погодження та імплементації [23].

За оцінками експертів [24, с. 5], для досягнення європейського рівня стандартів якості вітчизняним виробникам молочної продукції необхідно не менше 3 років. А відповідна вартість модернізації виробництва тваринної і рослинної продукції складає близько 900 млн. євро.

Для вимірювання рівня торговельного захисту з урахуванням впливу нетарифних заходів використовують загальний індекс обмеження торгівлі:

$$OTRI = \frac{\sum m_i \varepsilon_i T_i}{\sum m_i \varepsilon_i} \times 100\%$$

де:

OTRI – overall trade restrictiveness index (загальний індекс обмеження торгівлі);

T_i – сума виражених десятковим дробом еквіваленту адвалерного тарифу діючих нетарифних заходів щодо імпорту і-того товару та тарифної ставки, встановленої на імпорт і-того товару.

Згідно з результатами досліджень, здійснених фахівцями Світового банку [10], загальний індекс обмеження торгівлі країн ЄС складає 5,6% за всією товарною номенклатурою, 33,6% – для продовольчої продукції та 3,4% для непродовольчих товарів.

Відтак, здатність повноцінного використання Україною можливостей нарощування експорту в ЄС, які відкриває Угода про ЗВТ+, залежатиме насамперед не від тарифної лібералізації, а від здійснення внутрішніх реформ, направлених на приведення у відповідність вітчизняних стандартів якості продукції до європейських і пов'язаного з цим усунення нетарифних бар'єрів у міжнародній торгівлі (передусім ТБТ та СФС норм).

Висновки. Реальна лібералізація зовнішньоторговельного режиму між Україною та ЄС відповідно до Угоди про ЗВТ+, попри асиметричне зниження тарифних ставок з боку ЄС, відбуватиметься з постійним переважанням рівня торговельного захисту зі сторони європейських партнерів. Це пояснюється надзвичайно виваженою тарифною політикою з боку ЄС щодо захисту вразливих галузей власної економіки, насамперед в обнулінні мит на низку сільгосппродукції, що є предметом міжнародної спеціалізації України, лише в межах тарифних квот.

Передбачена Угодою про ЗВТ+ тарифна лібералізація також зведе до мінімуму можливість захисту національних економічних інтересів шляхом реалізації вітчизняної митно-тарифної політики відповідно до інструменту зв'язаних тарифів СОТ за умов виникнення несприятливих обставин на внутрішньому ринку.

Позитивним наслідком набуття чинності Угодою про ЗВТ+ стане усунення практики тарифної ескалації між ЄС та Україною. Адже винятки з режиму тарифної лібералізації складуть здебільшого саме сировинні продовольчі товари (м'ясо свійських тварин, молоко, овочі тощо).

У зв'язку з поширеністю використання країнами ЄС практики нетарифного протекціонізму (насамперед технічних бар'єрів у торгівлі та санітарних і фіто-санітарних норм), здійснення Україною реформ щодо забезпечення належних стандартів якості продукції відкриватиме для вітчизняних виробників набагато більше перспектив нарощування експорту в ЄС, ніж зменшення європейськими партнерами рівня свого тарифного захисту.

Список використаної літератури

1. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / за ред. І.Бураковського та В.Мовчан. – К.: ІЕД, 2014. – 139 с.
2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: дороговказ реформ / О.Сушко, О.Зелінська, Р.Хорольський та ін. – К.: ІЕАС, 2012. – 53 с.
3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: особливі взаємини, засновані на цінностях. – К.: «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2012. – 38 с.
4. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України / І.В.Клименко, М.Г.Бугрій, І.В.Ус. – К.: НІСД, 2011. – 19 с.
5. Можливості і застереження щодо наслідків введення в дію положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною / за ред. В.М.Гейця. – К.: ДУ «Ін-т екон. та прогнозув.» НАН України, 2013. – 98 с.
6. Оцінка витрат і вигод від укладання угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС / І.Бураковський, К.Куценко, А.Кобилянська та ін. – К.: К.І.С., 2010. – 96 с.

7. Шнирков О.І. Передумови та наслідки створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС / О.І.Шнирков [Електронний ресурс]. – 29.07.2014. – Режим доступу: <http://www.iir.kiev.ua/ua/press/publication /2011/04/news255.html>.
8. Офіційний сайт Служби підтримки експорту [Електронний ресурс]. – 29.07.2014. – Режим доступу: http://exporthelp.europa.eu/thdapp/index_ru.html.
9. Kee H.L. Estimating Trade Restrictiveness Indices / Hiau Looi Kee, Alessandro Nicita, Marcelo Olerreaga // *The Economic Journal*. – 2009. – №119. – P. 172-199.
10. Overall Trade Restrictiveness Indices and Import Demand Elasticities (updated July 2012) / The World Bank Group. – Mode of access: <http://econ.worldbank.org>.
11. UN COMTRADE By Country Period / World Integrated Trade Solutions. – Mode of access: <http://wits.worldbank.org/WITS/WITS /QuickQuery/ComtradeByCountry/ComtradeByCountry.aspx?Page=COMTRADEByCountryPeriod>.
12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні [Електронний ресурс]. – 29.07.2014. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535.
13. Compare tariffs / Market Access Map. – Mode of access: <http://www.macmap.org/QuickSearch/CompareTariffs/CompareTariffs.aspx>
14. Щербата Н.З. Зовнішньоекономічна політика Європейського Союзу в зонах вільної торгівлі: Монографія / Н.З.Щербата. – Луцьк: Волин. нац. у-нт. ім. Л.Українки, 2011. – 199 с.
15. Осташко Т.О. Ринки сільськогосподарських товарів під впливом очікуваних змін торговельних режимів / Т.О.Осташко // *Економіка і прогнозування*. – 2013. – №3. – С. 105-115.
16. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – 29.07.2014. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Експорт товарів сільського господарства // Українська правда [Електронний ресурс]. – 29.07.2014. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/10/22 /7000456>.
18. Аналітична довідка Національної тристоронньої соціально-економічної ради про захист внутрішнього ринку та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника [Електронний ресурс]. – 30.07.2014. – Режим доступу: <http://www.ntser.gov.ua>.
19. Офіційний сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – 30.07.2014. – Режим доступу: <http://www.wto.org>.
20. Nicita A. Key Statistics and Trends in Trade Policy / Alessandro Nicita. – New York and Geneva, UNCTAD. – 2013. – 28 p.
21. Новікова К.І. Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні / К.І.Новікова // [Електронний ресурс]. – 01.09.2014. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57999.doc.htm
22. Nicita, Alessandro; Gourdon, Julien. A preliminary analysis on newly collected data on non-tariff measures. – New York and Geneva: UNCTAD, 2013. – 24 p.
23. Андрійчук В.Г. Обнадійливі та застережливі симптоми для зовнішньоекономічного сектора України в коротко- та середньостроковій перспективі / В.Г.Андрійчук // Збірник матеріалів XVII Міжнародної науково-практичної конференції від 29.05.14 «Зовнішньоекономічна політика України в умовах інтеграційних процесів». – К.: УДУФМТ, 2014. – С. 19-24.
24. Сич В. Топ-10 позитивних наслідків конфлікту з Росією / В.Сич // Українська платформа собор. – 2014. – №15 (74). – С.5.

Andriichuk V.G., Doctor of Economics, Professor, Chair of World Economy and International Economic Integration of Ukrainian State University of Finance and International Trade; Honored Worker of Science of Ukraine, academician of the Academy of Sciences of Higher School of Ukraine.

Ivanov Y.I., Postgraduate of World Economy and International Economic Integration Department; Ukrainian State University of Finance and International Trade.

The EU-Ukraine Association Agreement impact on the tariff regulation and trade regime of the parties

Abstract. *Signing of the agreement on Deep and Comprehensive Free Trade Area with the European Union as one of the biggest economic partners opens for Ukraine the great prospects of international trade intensification and involvement in the system of global trade flows at qualitatively new level. At the same time the opening of customs borders and probable difficulties in the transition to European quality standards determine the significant challenges for the national economy of Ukraine in respect of making full use of all agreement advantages and protection of the national interests.*

The article discusses the features of tariff and non-tariff trade liberalization between Ukraine and the EU in accordance with the provisions of the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement. The effect of this liberalization on EU-Ukraine foreign trade regime is analyzed. The FTA+ agreement impact on limitation of using the WTO bound tariffs is outlined.

Keywords: *EU-Ukraine Association Agreement, Deep and Comprehensive Free Trade Agreement, tariff liberalization, tariff trade restrictiveness index, the overall trade restrictiveness index, tariff quotas, non-tariff barriers to trade, bound tariff, «tariff water».*

References

1. Ekonomichna skladova Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu ta YeS: naslidky dlia biznesu, naselennya ta derzhavnoho upravlinnya / za red. I.Burakovskoho ta V.Movchan. – K.: IED, 2014. – 139 s.
2. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu ta YeS: dorohovkaz reform / O.Sushko, O.Zelinska, R.Khorolskyi ta in. – K.: IYeAS, 2012. – 53 s.
3. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu ta YeS: osoblyvi vzayemyny, zasnovani na cinnostiakh. – K.: «Laboratoriya zakonodavchyykh iniciatyv», 2012. – 38 s.
4. Spilna ahraryna polityka Yevropeiskoho Soiuzu: mozhlyvosti ta vyklyky dlia Ukrainy / I.V.Klymenko, M.G.Bugrii, I.V.Us. – K.: NISD, 2011. – 19 s.
5. Mozhlyvosti i zasterezhennya shchodo naslidkiv uvedennya v diyu polozhen Uhody pro asotsiatsiyu mizh YeS ta Ukrayinoyu / za red. V.M.Geitsya. – K.: DU «In-t ekon. ta prohnozuv.» NAN Ukrainy, 2013. – 98 s.
6. Otsinka vytrat i vyhod vid ukladannya ugody pro zonu vilnoi torhivli mizh Ukrayinoyu ta YeS / I.Burakovskiyi, K.Kucenko, A.Kobylyanska ta in. – K.: K.I.S., 2010. – 96 s.
7. Shnyrkov O.I. Peredumovy ta naslidky stvorennya pohlyblyenoyi zony vilnoyi torhivli mizh Ukrayinoyu ta YeS / O.I.Shnyrkov [Electronic resource] – 01.09.2014. – Rezhym dostupu: <http://www.iir.kiev.ua/ua/press/publication/2011/04/news255.html>.
8. Ofitsiyni sait Sluzhby pidtrymky eksportu [Electronic resource] – 01.09.2014. – Rezhym dostupu: http://exporthelp.europa.eu/thdapp/index_ru.html.
9. Kee H.L. Estimating Trade Restrictiveness Indices / Hiau Looi Kee, Alessandro Nicita, Marcelo Olerreaga // The Economic Journal. – 2009. – №119. – P. 172-199.
10. Overall Trade Restrictiveness Indices and Import Demand Elasticities (updated July 2012) / The World Bank Group. – Mode of access: <http://econ.worldbank.org>.
11. UN COMTRADE By Country Period / World Integrated Trade Solutions. – Mode of access: <http://wits.worldbank.org/WITS/WITS/QuickQuery/ComtradeByCountry/ComtradeByCountry.aspx?Page=COMTRADEByCountryPeriod>.

12. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyei storony, ta Yevropeiskym Soyuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoyi energiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony / Yedyniy veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady v Ukrayini [Electronic resource] – 01.09.2014. – Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535.
13. Compare tariffs / Market Access Map. – Mode of access: <http://www.macmap.org/QuickSearch/CompareTariffs/CompareTariffs.aspx>
14. Shcherbata N.Z. Zovnishnoekonomichna polityka Yevropeiskoho soyuzu v zonakh vilnoyi torhivli: Monohrafiya / N.Z.Shcherbata. – Luczk: Volyn. nats. u-nt. im. L.Ukrayinky, 2011. – 199 s.
15. Ostashko T.O. Rynky silskohospodarskykh tovariv pid vplyvom ochikuvanykh zmin torhovelnykh rezhymiv / T.O.Ostashko // Ekonomika i prohnouzuvannya. – 2013. – № 3. – S. 105-115.
16. Ofitsiyniy sait Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [Electronic resource] – 01.09.2014. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu ta YeS. Eksport tovariv silskoho hospodarstva // Ukrayinska pravda [Electronic resource] – 01.09.2014. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/10/22/7000456>.
18. Analychna dovidka Natsionalnoyi trystoronnoyi sotsialno-ekonomichnoyi rady pro zakhyt vnutrishnogo rynku ta zabezpechennya konkurentospromozhnosti vitchyznyanoho tovarovyrobnyka [Electronic resource] – 01.09.2014. – Rezhym dostupu: <http://www.ntser.gov.ua>.
19. Ofitsiyniy sait Svitovoi orhanizatsii torhivli [Electronic resource] – 01.09.2014. – Rezhym dostupu: <http://www.wto.org>.
20. Nicita A. Key Statistics and Trends in Trade Policy / Alessandro Nicita. – New York and Geneva, UNCTAD. – 2013. – 28 p.
21. Novikova K.I. Svitoviy dosvid mytno-taryfnoho rehulivannia ta mozhlyvosti yoho zastosuvannia v Ukrayini / K.I.Novikova // [Electronic resource] – 01.09.2014. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57999.doc.htm
22. Nicita, Alessandro; Gourdon, Julien. A preliminary analysis on newly collected data on non-tariff measures. – New York and Geneva: UNCTAD, 2013. – 24 p.
23. Andriichuk V.G. Obnadiilyvi ta zasterezhylyvi symptomy dlia zovnishnoekonomichnoho sektora Ukrayiny v korotko- ta serednostrokovii perspektyvi / V.G.Andriichuk // Zbirnyk materialiv XVII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii vid 29.05.14 «Zovnishnoekonomichna polityka Ukrayiny v umovakh integraciinykh protsesiv». – K.: UDUFMT, 2014. – S. 19-24.
24. Sych V. Top-10 pozytyvnykh naslidkiv konfliktu z Rosiyeyu / V.Sych // Ukrayinska platforma sobor. – 2014. – #15 (74). – S.5.

Андрійчук В.Г., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри мирового господарства та міжнародної економічної інтеграції Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі, Заслужений діятель науки та техніки України, академик Академії наук Вищої школи України
Іванов Е.И., асистент кафедри мирового господарства та міжнародної економічної інтеграції Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

ВЛИЯНИЕ СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИИИ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЕС НА ТАМОЖЕННО-ТАРИФНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ И ВНЕШНЕТОРГОВЫЙ РЕЖИМ СТОРОН

Аннотация. Подписание соглашения об углубленной и всеобъемлющей зоне свободной торговли с Евросоюзом как одним из крупнейших экономических партнеров открывает для Украины большие перспективы активизации международной торговли и привлечения в систему глобальных торговых потоков на качественно новом уровне. В то же время, открытие соб-

ственных таможенных границ, а также вероятные сложности в переходе на европейские стандарты качества обуславливают наличие значительных вызовов для отечественной экономики относительно полноценного использования ею всех преимуществ достигнутых договоренностей и защиты экономических интересов.

В статье рассмотрены особенности тарифной и нетарифной либерализации внешней торговли между Украиной и ЕС в соответствии с положениями соглашения об углубленной и всеобъемлющей зоне свободной торговли. Проанализировано влияние данной либерализации на внешнеторговый режим сторон. Определено влияние от заключения соглашения о ЗСТ + на ограничение возможностей применения Украиной инструмента связанных тарифов ВТО по защите национальных интересов.

Ключевые слова: соглашение об ассоциации между Украиной и ЕС, углубленная и всеобъемлющая зона свободной торговли, тарифная либерализация, тарифный индекс ограничения торговли, общий индекс ограничения торговли, тарифная квота, нетарифные барьеры в торговле, связанный тариф, «тарифные воды».